

Vul la China salvar la fatscha?

Amnesty International appellescha per il Darfur

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ In student corean zuppenta sias emoziuns onns a la lunga, lur explodescha'l chaschunond ina mazzacra en sia università. Quai è gist succedi en Virginia. Ina decleraziun chatt'ins en l'ovra d'in'experta svizra da l'Asia orientala, morta 1974 a Samedan: «La controlla da sasez è segir ina da las grondas virtids principalas da l'Asiat oriental; quest avantatg, sco mintga virtid, ha dentant aspects negativs (...). Be fitg darar entaup'ins in Asiat oriental che na saja betg patrun da sasez – mo lur èsi en general prudent da sa far ord la pulvra (...). Nus en l'Occident (...) astgain planscher, far remartgas malempernaivlas, esser excepziunalmain malcurtaschaivels; (...) tut quai n'astga l'Asiat oriental betg; quai regarda'l sco maleducà, maltschec e barbar» (1). Ses grond cumandament è ch'el duaja per mort e fin salvar la fatscha. Quai vala era per la China d'oz (1,3 milliarda olmas) tar ses sforz da cuntanscher reconuschientscha globala sco pussanza mundiala. En quest regard spetga Beijing bier dals gieus olimpics da 2008; il reschissur Steven Spielberg («E. T.», «Jurassic Park», «Schindler's List» euv.) è il cussegliaier artistic dals organisaturs. La perspectiva dals gieus para d'avair evocà la schientscha da la China uffiziala areguard las grevas violaziuns dals dretgs umans en Sudan (35 milliuns olmas), vast stadi protegì da Beijing: «La part principala dal petroli sudanais survegn la China, la quala furnescha a la regenza [d'Omar Hasan Ahmad al Baschir] bunamain tut las armas ch'ella dovra e blearas investiziuns basegnaivlas per sia infrastruttura» («The Economist», 21 d'avrigl 2007, p. 40). Cun ils gieus olimpics avant porta è Beijing pli sensibel a squitschs internaziunals davart dretgs umans, per exempel a la gronda manifestaziun da l'organisaziun «Amnesty International» (AI) en dumengia, ils 29 d'avrigl a Bruxelles/Brussel. La moda e

Organisaziuns d'agid nutreschan bunamain la mesadad da la populaziun dal Sudan. Cun l'ir dals onns ploi adina pli pauc e las raccoltas vegnan adina pli stgarsas.

KEYSTONE

maniera co ch'igl è vegnì adaquella musa pussaivladads da l'opiniun mundiala.

Hollywood persvada Beijing

Dapi 2002 cumbatt'ins en Darfur, regiun dal Sudan dal vest, sper il cunfin cun il Tschad. Forzas autonomas da chavallaria sustegnidas da la regenza attatgan adina puspè la populaziun civila; 200 000 – 400 000 carstgauns èn vegnids mazzads, 2,5 milliuns vivan en champs da fugitivs; bliers observaturs na targlian betg d'inculpar la regenza sudanaisa da genocid. Helene Cooper ha rapportà ils 14 d'avrigl en «The International Herald Tribune», publicaziun dal «New York Times» per l'Europa: «President al Baschir ha pliras

giadas rinvià giavischs americans, africans ed europeans da lubir a forzas da pasch da l'ONU da rinforzar setmilli schuldads da l'Uniuon africana, mal armads ed assediads, ch'empruvavan cun success adina pli minim da restaurar l'urden en Darfur». Ma l'actura americana Mia Farrow, ambassadura nunuffiziala da l'ONU, ha tratg a niz la sensibladad chinaisa areguard ils gieus olimpics da 2008. «The Wall Street Journal» dals 28 da mars ha publicatg in'admoniziun da Farrow a Spielberg; el possia «ir en l'istorgia sco il Leni Riefenstahl dals gieus da Beijing». La reschissura tudestga Leni Riefenstahl (1902–2003) ha realisà 1936 in film tecnicamain excellent da-

vart ils gieus olimpics da Berlin, ils quals han rinforzà la reputaziun mundiala da la Germania naziunalsocialista. Lez conguat cun ina renumada propagandista da Hitler ha tutgà Spielberg sco gidieu conscient. El ha scrit dalunga al president chinai Hu Jintao, condemnond las mazzacras da Darfur e supplitgond la China da far diever da sia influenza per «metter fin a las suffrientschas umanas là». Ha Beijing vuli salvar la fatscha? En mintga cas ha la China tramess svelt in aut funcziunarti a Sudan, il qual ha schizunt visità trais champs da fugitivs a Darfur. Sin quai ha la regenza sudanaisa finalmain acceptà la preschientscha da traiaimilli chaplinas blauas.

Far attent a las vistas sombras

«The Economist» dals 21 d'avrigl è dentant pessimistic: «Pauc pajais vulan u san trametter truppas adattadas, numnamain forzas spezialas e paracadaders, sco er unitads medicinalas ed inschigners. Anc pli pauc, dano ils Stadis unids, disponan da la capaciad aviatica basegnaivla. Il Sudan insista che las truppas da l'ONU duajan avoir ina fatscha africana. Ma pauc pajais africans han ina pussanza militar sufficainta; ils megliers èn surstendids (...). Era sch'impurtantas forzas da pasch arrivan finalmain a Darfur, pudessan ellas stenschen- tar la regiun cun problems natirals memia gronds. En ils davos onns, malgrà las massacras, èn la populaziun ed il muvel creschids bier pli svelts che lur abilitad da sa proveder sasezs, schizunt en temp da pasch. Organisaziuns d'agid nutreschan bunamain la mesadad da la populaziun. Cun l'ir dal onns ploi adina pli pauc e las raccoltas vegnan adina pli stgarsas.» A la fin finala ha l'intervenziun da Mia Farrow debloccà la situaziun. Perquai ha la secziun beltga francofona d'AI (2) respunsabla per il Sudan, convocà ina manifestaziun internaziunala per sonda, ils 29 d'avrigl, a las 14.00, sin l'enconuschenta «Place de la Monnaie» sper il teater da medem num, amez la citad veglia da Bruxelles. L'envid dals 17 d'avrigl constatescha: «Tenor l'Organisaziun da l'ONU per il nutriment e l'agricultura (per englais 'FAO') è il Sudan l'emprim dals quaranta pajais en situaziun d'urgenza alimentara. Nus lain puspè far endament a nossas autoritads beltgas ed europeanas che la situaziun a Darfur, che bliers numnan schizunt genocidi, prentenda mesiras excepziunalas ed immediatas.»

1) Lily Abegg, Ostasien denkt anders.

Segunda ediziun. Minca – Vienna – Basilea (Kurt Desch) 1970, p. 228.

2) Manader: Philippe Hensmans.

Adressa: Amnesty International Belgique, Rue Berckmans 9, B-1060 Bruxelles/Brussel. Adressa electronica: mailto:fguillitte@aibf.be